

cionální i metafyzické, skutečnost i sny. Proto se s vyprávěčem pohybujeme volně a bez zábran, v bleskových zkratkách, nejrůznějšími místy a časy, jak to odpovídá trochu bizarní logice dialogu, v němž coby reagující protějšek. A tak se dialog co chvíli proměňuje ve vnitřní monolog, v němž jsou nerozlišitelně prolínány příběhy, události a lidé všech prožitých let. Autor učinil minulost významuplnou částkou současnosti, takže nikdy nejsme v minulosti „historicky“ (na rozdíl od Kundery, který důsledně dodržuje v monolozích postav historičnost času), ale vždy s vědomím všeho, co se stalo později. Neboť: „Všecko minulé, přítomné i budoucí existuje stejně platně.“ Motivy Vaculíkovy knihy nehledají své blízké druhy jako u Kundery, nejsou kromě svého děje nadány navíc dalším významem. Ten z nich musíme dobývat, učit se jim rozumět a vyjímát je z husté spleti ostatních, vedlejších, nevýznamných motivů.

Motiv Sekyry, jak už název napovídá, je klíčový. Sekyra je nástroj otce tesaře, jenž s ní zálibně a obratně opracovával kmeny a otesával trámy. Je to nástroj lidské dělnosti. Sekyra je však i zbraní obrany proti křivdám a symbolem vzdoru a věrnosti sama sobě. „Ešče krok a zabiju!“ vyhrožuje hospodář se sekyrou v ruce vykupovačům. Syna-vyprávěče vzrušila tato tvrdost a věrnost. Vidí v nich hodnotu, kterou třeba zachovat, protože je nezbytná pro tvrdý a věrný charakter národa.

Próza 50. let zaujímala v podobných situacích jiné stanovisko: přesvědčovala takové hospodáře, že brání pokroku a koneckonců i vlastnímu štěstí, že se mají ukázněně podřídit. Nezaměnily se tu základní věci? Není to nebezpečné převrácení politické víry? A vlastně přitakání těm, kteří stojí v cestě socialistickému vývoji?

V tomto ohledu se próza 50. let pouze ztotožnila s iluzí své doby, která věřila, že co nejrychlejší proměna vnějších forem života, za každou cenu a za každou obět, je prospěšná budoucnosti: automaticky za touto proměnou vnějších forem měla totiž následovat rychlá proměna vědomí. Iluze běžná, z dějin známá. Vaculík, socialistický spisovatel roku 1967, nechce být moudřejší dodatečně, spolu s ostatními. Je však přesvědčen, že trvalé a skutečné štěstí nelze budovat úspěchaně, netrpělivě a vůbec už ne proti vůli člověka. Člověk přinucený proti své vnitřní pravdě zdvihnout ruku pro cokoli, třebas pro vlastní blaho, je navždycky zlomený. A tím je postižena společnost: takový člověk odvádí například společností „méně kvalitní děti — s genem poníženosti“. Proto každý tvrdohlavý vzdor, každá věrnost svému přesvědčení, ať jsou jakkoli nepříjemné pro celek v dané chvíli, jsou hodny cti a respektu: až budou tento vzdor a tato věrnost dovedeny k poznání vlastního prospěchu, zaručí kvalitní lidi — s genem hrdosti — pro všechny příští časy. Tento požadavek opravdovosti vůči socialistickému člověku je základním patosem Sekyry, proniká každou epizodu, každý detail i celek.